

Pappershistorisk bibliografi 1999-2013. Finland

Sammanställt av Esko Häkli / 31.12.2013

0. Allmänt

Häkli, Esko, Papperets kronologi. – *Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008, s. 502-563.

Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare. Red. Esko Häkli. [Helsingfors]: Söderströms; [Stockholm]: Atlantis, 2008. 589 s. ill.

Rec.; Richard Kjellgren i NPHT 3/2009, s. 16: Tuija Laine, Kaikki paperista. [Allt om papper]. – *Finska kyrkohistoriska samfundets årsskrift* 99 (2009), s. 290-291; Anna Perälä, Paperi kulttuurin välittäjänä. [Papper som förmedlare av kulturen]. – *Bibliophilos* 68 (2009): 2, s. 54, 56-57: Tom Söderman, Papprets väg till Norden – *Nordisk tidskrift* 4/2010, s. 397-400.

Levlin, Jan-Erik, Vad är Papermakers Wiki? – NPHT 2/2011, s. 9.
[www.papermakerswiki.com/innovations].

Öhrnberg, Kaj, Antiikki – löytötavaraa samarkandilaisessa käärepaperissa. [Antik – hittegods i ett omslagspapper från Samarkand]. – *Meillä Euroopassa* [Hos oss i Europa]. Helsinki: Otava, 2003, s. 83-95.

1. Bibliografi

Häkli, Esko, En viktig ny hjälpreda för pappershistoriker. Rec.: Internationale Bibliographie zur Papiergeschichte 1-4. München: Saur 2003. – NPHT 2/2006, s.10-12.

Rudén, Jan Olof m.fl., Nordisk papperhistorisk bibliografi. Supplement 8: 1991-1998. – *Nordisk pappershistorisk tidskrift* 3-4/2001. 27 s.

2. Periodica

Nordisk pappershistorisk tidskrift. Utgiven av Föreningen Nordiska Pappershistoriker. Red. Keld Dalsgaard Larsen Årg. 27 (1999) – 29 (2001); Börje Dahlin 30 (2002) – 37 (2008); Esko Häkli 38 (2009) –.

Palenius, Ilpo, Suomen Paperi- ja Puutavaralehti 1919. – *Paperi ja Puu* 81 (1999): 3, s. 174-180.

3. Allmän pappershistoria

Hakanen, Hannele et al. , *Pelkkää paperia*. [Bara papper]. Jyväskylä: Suomen käsityön museo, 2010. (Suomen käsityön museon julkaisuja, 26.). 113 s., ill. (Det finska handarbetsmuseets publikationer, 26.)

Häkli, Esko, Papper som kulturbärare – *Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 350-453.

Häkli, Esko, Paperi kulttuurimme historiassa. [Papperet i vår kulturhistoria]. – Hakanen, Hannele, *Pelkkää paperia*. Jyväskylä: Suomen käsityön museo, 2010. S. 31-50.

Häkli, Esko, Pappershistoria på hög nivå. Rec.: Erik Orsenna, Sur la route du papier. Paris 2012. – NPHT 4/2013, s. 64.

Häkli, Esko, Pappersindustrin och politiken i Tyskland. Rec.: Klaus B. Bartels, Papierherstellung in Deutschland. Berlin 2011 och Werner Bräunig, Rummelplatz. Berlin 2007. – NPHT 4/2013, s. 63.

Häkli, Esko, Papperets kulturhistoria väcker intresse. Rec.: Lothar Müller, Die Epoche des Papiers. München 2012. – NPHT 2/2013, s. 27.

Levlin, Jan-Erik, Den industriella papperstillverkningens historia – *Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008, s. 61-97.

Lindberg, Nils J., History of papermaking – *Papermaking science and technology*, 8. Helsinki: Fapet. S. 56-71.

Niinikoski, Eero, Paperin historia. [Papperets historia]. – Hakanen, Hannele, *Pelkkää paperia*. Jyväskylä: Suomen käsityön museo, 2010. S. 13-29.

4.0 Nordisk pappershistoria

Häkli, Esko, Papperet kommer till Norden. – *Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 284-307.

Lindberg, Nils J., *Paper comes to the North. Sources and trade routes of paper in the Baltic Sea region 1350-1700*. A study based on watermark research. [Helsinki], 1998. 101, 203 s., ill. (IPH-monograph series; vol. 2).

Raumolin, Jussi, Pappersindustrin och samhället. – *Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 136-172.

4.2 Finlands pappershistoria

Ahvenainen, Jorma, Etelä-Saimaan nousu suureksi metsäteollisuuden alueeksi. [Södra Saimens utveckling till ett stort skogsindustriområde] – *Vuosilusto* 2002/2003. Punkaharju: Lusto. (2004), s. 71-82.

The green kingdom. Finland's forest cluster. (Red.) Aarne Reunala, Ilpo Tikkanen & Esko Åsvik. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. 352 s., ill.

Historiakertomuksia. Muistikuvia Vuoksenlaakson teollisuudesta ja yhteiskuntaelämästä 1920-1990. Red. Veli-Pekka Vahvaselkä. [24 personliga minnen av livet vid bruken och i samhället Vuoksenlaakso/Imatra]. [Imatra]: Vuoksenlaakson teknillinen seura, [1999]. 70 s., ill

Huuskonen, Jouni, Heikki Pakarinen & Jan-Erik Levlin, Tryckpapperstillverkning i Finland från början av 1960-talet framåt – NPHT 2/2012, s. 12-15.

Kilpeläinen, Jukka, Pappersindustrin i Vuoksen dalen förr och nu – NPHT 4/2013, s. 51-53.

Kortelainen, Jarmo, Tehtaan varjossa vai valossa? [I fabriken skugga eller ljus? Om samhällen byggda kring pappersbruk]. – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri.* [Helsinki]: Otava, 1998. S. 208-213, ill.

Kortelainen, Jarmo, Forest industry communities – in the light or shadow of the mill? – *The green kingdom. Finland's forest cluster.* [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 208-213.

Kuisma, Markku, Metsäteollisuuden maa. Suomi, metsät ja kansainvälinen järjestelmä 1620-1920 [Skogsindustrins land. Finland, skogar och det internationella systemet 1620-1920]. Metsäteollisuuden maa, Bd. 1. 2. uppl. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006.- (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1055:1). 781 s., ill.

Rec.: Häkli, Esko, Den finska skogsindustrins utveckling i samhällshistorisk belysning – NPHT 1/2009, s. 6-11.

Kuisma, Markku, Suomen Sampo – Heikkilä, Jouko, *SAMPO*. Helsinki: Musta taide 2008. S. 12-15.

Kuisma, Markku, A source of wealth – Heikkilä, Jouko, *SAMPO*. Helsinki: Musta taide 2008. S. 16-20.

Lindberg, Nils J., Finland. Papper i ett historiskt perspektiv. Från liten importör till stor exportör. – NPHT 1/2001, s. 5-11.

Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). 312 s., ill.

Pakkanen, Esko & Matti Leikola, *Suomen metsien käytön historiaa. puun teollista käyttöä. Kolmas nide: Tervaa, lautta ja paperia*. [De finska skogarnas användnings historia, träets industriella användning. Tredje bandet: Tjära, bräder och papper]. [Helsinki]: Metsäkustannus, 2011. [ss. 216-413: om papperstillverkningens historia]. 640 s., ill.

Rec.: Häkli, Esko, Utvecklingen av Finlands massa- och pappersindustri i helfigur – NPHT 2/2013, s. 28-29.

Pakkanen, Esko, Skogsindustrins virkestransporter i Södra Saimen före första världskriget – NPHT 3/2013, s. 40-44.

Rannikko, Pertti, Metsätyöt asuttivat ja autioittivat syrjä-Suomen. [Skogsarbetena bebyggde och utarmade det Finlands utkanter] – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 222-227, ill.

Rannikko, Pertti, Forest work as the cause of settlement and depopulation in the remote parts of Finland – *The green kingdom. Finland's forest cluster*. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 222-227.

Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri. [Det gröna riket, Finlands skogscluster]. (Red.) Aarne Reunala, Ilpo Tikkanen & Esko Åsvik. [Helsinki]: Otava, 1998. 351 s., ill.

5. Biografi

Allmänt

Hakala, Maija, Paperinmyynnin ammattilaiset – Suomen paperitehtaitten yhdistyksen johtajat vuosina 1919-1939. [Pappersförsäljningens yrkesmän – Finska Pappersbruksföreningens direktörer 1919-1939] – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 225-247.

Teknologi och konst. Finlandssvenska tekniker. Bd. VII. Helsingfors: Tekniska föreningen i Finland 2010. 232 s., ill. Innehåller biografier av bl.a. Reinhold Enqvist, Waldemar Jensen och Wolter Westerholm.

Rec.: Jan-Erik Levlin, Teknologi och konst – NPHT 2/2011, s. 12-13.

Ahlström, familjen

Korvenmaa, Pekka, Ahlströmin suku ja yhtiö taiteen, arkkitehtuurin ja taideteollisuuden tukijoina. [Den Ahlströmska släkten och företaget som stöttepelare för konst, arkitektur och konsthistoria]. – *Suomen kulttuurihistoria 3*. Helsinki 2003. S. 290-291.

Enqvist, Reinhold

Enqvist, Reinhold, Reinhold Enqvist 1881-1940. Sulfitcellulosafabrikör med inhemska rötter. – *Teknologi och konst. Finlandssvenska tekniker*, bd. 7. Helsingfors 2010. S. 153-169, ill.

Frenckell

Frenckell, Berndt von, Släkten Frenckell – von Frenckell, papperstillverkare i fem generationer. – NPHT 3-4/2003, s. 8-12.

Gullichsen, Harry

Jensen-Eriksen, Niklas, Vuorineuvos Harry Gullichsen (1902-1954). A. Ahlström Oy:n pääjohtaja. [Bergsrådet Harry Gullichsen 1902-1954, chefdirektör vid A. Ahlström Oy]. – *Suomen talouselämän vaikuttajat*. [Stora påverkare inom finskt näringsliv, elektroniskt material]. Helsinki: Biografiakeskus [Elektroniskt material].

Gutzeit, Hans

Haugen, Øyvind, Die Zeit vergeht, Gutzeit besteht: Nordmann bak finsk treforedlingsgigant [Hans Gutzeit]. – NPHT 1/2006, s. 9-12.

Jansson, C.J.

Lönnerberg, Bruno, C.J. Janssons metod för tillverkning av träpapper – NPHT 4/2013, s. 54-56.

Jensen, Waldemar

Holmbom, Bjarne, Waldemar Jensen 1915-2009 – *Teknologi och konst. Finlandssvenska tekniker*, bd. 7. Helsingfors 2010. S. 191-204, ill.

Korpivaara, Marja, Ajan virrassa Waldemar Jensen, PI:n kunniajäsen ja massa- ja paperitutkimuksen Grand Old Man. [I tidens strömning: Waldemar Jensen, PI:s hedersmedlem och massa- och pappersforskningens Grand Old Man]. – *Paperi ja Puu/Papper och Trä* 86 (2004): 6, s. 413-416, 382.

Linné, Carl von

Häkli, Esko, Linnés arv på papper. Skönhet, kvalitet, beständighet – NPHT 4/2013, s. 60-62.

Mikander, Lars

Jensen-Eriksen, Niklas, Vuorineuvos Lars Mikander (1917-1999). A. Ahlström Oy:n pääjohtaja, diplomi-insinööri. [Bergsrådet Lars Mikander, chefdirektör vid A. Ahlström Oy, diplomingenjör]. – *Suomen talouselämän vaikuttajat*. Helsinki: Biografiakeskus. [Elektroniskt material].

Pöyry, Jaakko

Kankaanpää, Matti, Jaakko Pöyry avasi suomalaiselle tietotaidolle tien kansainvälisille markkinoille. [Jaakko Pöyry öppnade vägen till internationella marknader för finsk know-how. Nekrolog över Jaakko Pöyry]. – *Paperi ja puu* 88 (2006): 6, s. 360.

Seppälä, Raimo, *Korvessa karjui se karvainen karhu. Jaakko Pöyryn pitkä tie Sodankylästä kuuteen maanosaan*. [En biografi över Jaakko Pöyry]. Helsinki: Otava, 2004. 400 s., ill. 2. uppl. 2004.

Rehbinder, Bengt G.

Jensen-Eriksen, Niklas, Vuorineuvos Bengt G. Rehbinder (1911-1999). A. Ahlström Oy:n pääjohtaja, lakitieteen lisensiaatti. [Bergsrådet Bengt G. Rehbinder 1911-1999, chefdirektör vid A. Ahlström Oy. Juris. licentiat]. – *Suomen talouselämän vaikuttajat*. Helsinki: Biografiakeskus). [Elektroniskt material].

Rosenlew, Gustav

Vallin, Tapio, *Gustav Rosenlew: liikemiesten aatelia*. [G.R.: affärsmäns adel]. [Tampere]: Pilot-kustannus, 2007. 251 s., ill.

Serlachius

Familjen Serlachius och konsten: Serlachiernas mecenatgärning- och samlarverksamhet. [text: Maritta Pitkänen, Virpi Nikkari]; [foto: Ville Lenkkeri, Matias Uusikylä ...]; [översättning: Johan von Willebrand]. Mänttä : Gösta Serlachius konstmuseum, [2003]. [26] s., ill.

Keskisarja, Teemu, *Vihreän kullankirous: G. A. Serlachiuksen elämä ja affärit*. [Det gröna guldets förbannelse: G. A. Serlachius liv och affärer]. Helsinki: Siltala, 2010. 350 s., ill. (Serlachius-museoiden julkaisuja; 1.)

Rec.: Karonen, Petri, Elämäkerta hankalasta paperipersoonasta. [En besvärlig papperspersons biografi]. – *Historiallinen aikakauskirja* 109 (2011): 1, s. 104-106. Finns även på nätet.

Keskisarja, Teemu, *Det gröna guldets förbannelse. G. A. Serlachius liv och affärer*. Övers. av Mattias Huss. Helsingfors: Siltala, 2012. 352 s., ill. (Serlachius-museoiden julkaisuja, 7.)

Rec.: Bertil Mark, Det Gröna Guldets Förbannelse – NPHT 2/2013, s. 24-25.

Levlin, Jan-Erik, Skogsdjäveln [G.A. Serlachius på teaterscenen] – NPHT 3/2013, s. 45.

Pajunen, Kalle, Analyysi muutosjohtajasta ja johtajuudesta ajassa – Gösta Serlachius Kankaan paperitehtaan ja Kymin Osakeyhtiön johtajana. [En analys av förändringsledaren och ledarskapet i tiden – Gösta Serlachius som chef för Kangas Pappersbruk och Kymmene Ab]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 207-224.

Pitkänen, Marita, Familjen Serlachius och konsten – Serlachiernas mecenatgärning och samlarverksamhet. – *Under örnens vingar*. Mänttä: Gösta Serlachius konststiftelse 2004. S. 77-90.

Pitkänen, Marita, Serlachiukset ja taide – Serlachiusten mesenaatti- ja keräilytoiminta. – *Kotkan siipien suojassa*. Mänttä: Gösta Serlachiuksen taidesäätiö 2004. S. 77-91.

Silvennoinen, Oula, *Paperisydän. Gösta Serlachiuksen elämä*. [Pappershjärtat. Gösta Serlachius liv]. Helsinki: Siltala 2012. 547 s., ill. (Serlachius-museoiden julkaisuja, 8.)

Silvennoinen, Oula, *Pappershjärtat. Gösta Serlachius liv*. Övers. Mattias Huss. Helsingfors: Siltala 2013. 545 s., ill. (Serlachius-museernas publikationer 11.)

Steenberg, Börje

Häkli, Esko, Nyttä men framförallt nöje. Rec.: Börje Steenberg, Nyttä med nöje. Minnen och meningar. Stockholm 2009. – NPHT 2/2010, s. 15.

Troil, Sten von

Troil, Sten von, *Paperin- ja selluntekijä muistelee*. [En pappers- och cellulosaamakare minns] [Kauniainen]: [Sten von Troil], [2006]. 308 s., ill.

Utter, Leo

Häkli, Esko, Estnische pappershistorikern Leo Utter (1929-2006) avliden – NPHT 2/2006, s. 9.

Utter, Öje

Häkli, Esko, Öje Utter avlidit – NPHT 2/2010, s. 14.

Walden, Juuso

Salokoski, Juuso, Juuso Waldenin aika uudelleenarvioituna [Juuso Waldens tid omvärderad. En essä i anledning av bd 3 av Toivo Nordbergs verk]. – *Kanava* 27 (1999): 7, s. 447-450.

Sirén, Ari, *Juuso Walden 1907-1972*. Valkeakoski: UPM-Kymmene 2007. 128 s., ill.

Rec.: Esko Häkli, Juuso Walden, den finska skogsindustrins sista patron – NPHT 3/2010, s. 15.

Tuomela, Marianne, *Juuso Walden*. [Valkeakoski]: Valkeakosken sanomat, 2006. 40, [6] s., ill.

Westerholm, Wolter

Ernsten, Svante, Wolter Westerholm 1908-2009. Bergsrådet med tre karriärer: vattenkraft, cellulosaindustri och kärnkraftverksbygge. – *Teknologi och konst. Finlandssvenska tekniker*, bd. 7. Helsingfors 2010. S. 171-188, ill.

Örmark, Kauko, *Markun kravatti. Markku suojelupäällikkönä kylmän sodan aikana Enso-Gutzeit osakeyhtiön Vuoksenlaakson tehtaitten suojeleustolla 1966-1980*. [Markkus kravatt. Markku som skyddschef vid Enso-Gutzeits fabriker i Vuoksenniska under det kalla kriget 1966-1980]. Lappeenranta 2004. 134 s., ill.

6. Pappershistorisk forskning

Häkli, Esko, *Forskning kring papperets historia – Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 308-349.

6.1 Vattenmärken

Laine, Tuija, *Paperin matka Pohjolaan vesileimatutkimuksen valossa*. Rec.: Nils J. Lindberg, *Paper comes to the North: sources and trade routes of paper in the Baltic Sea region 1350-1700. A study based on watermark research*. Helsinki, 1998. – *Finska kyrkohistoriska samfundets årsskrift* 87-88/1997-1998 (1999), s. 708-709.

Häkli, Esko, *Om europeisk vattenmärkesforskning*. Rec.: Bull's Head and Mermaid. *The History of Paper and Watermarks from the Middle Ages to the Modern Period*. Ed. by Peter Rückert, Sandra Hodeček, Emanuel Wenger. Stuttgart and Vienna 2009. – NPHT 1/2010, s. 16.

6.2 Pappershistoriska samlingar

6.2.1 Pappershistoriska arkiv

Häkli, Esko, *Swedish institutions to be visited by the IPH Congress: Riksarkivet – The National Archives*. – NPHT 1/2008, s. 2-3.

Kecskeméti, István, *KCL-samlingarna och pappersmuseet överfördes till Riksarkivet* – NPHT 2/2011, s. 8.

Luoma-aho, Jarmo, *Pappersindustrins arkiv i S:t Michel* – NPHT 2/2013, s. 30.

Sirén, Ari, *UPM-Kymmene arkiv – en betydande del av Finlands industrihistoria*. – NPHT 3-4/2006, s. 7-8.

Sirén, Ari, *UPM:s nya centralarkiv i Valkeakoski* – NPHT 1/2013, s. 12.

6.2.2 Pappers- och industrimuseer

Krogerus, Björn, *Pappersmuseet på KCL* – NPHT 3-4/2007, s. 2-3.

Niinikoski, Eero, *Verla: a unique industrial monument*. [main photographers: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [Transl. Susan Sinisalo]. [Helsinki]: [UPM-Kymmene], 2001. 95 s., ill.

Niinikoski, Eero, *Verla. Ainutlaatuinen teollisuusmuistomerkki*. [Verla. Ett unikt industriminnesmärke]. [Pääkuvaajat: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [Helsinki]: [UPM-Kymmene], 2001. 96 s., ill.

Niinikoski, Eero, *Verla. Ein einzigartiges Industriedenkmal*. [Hauptfotografen: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [Deutsche Übersetzung: AAC Global]. [Helsinki]: [UPM-Kymmene], 2002. 95 s.: ill.

Niinikoski, Eero, *Verla. Ett unikt industrimonument*. [Huvudfotografer: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [översättning till svenska: AAC Global Oy]. [Helsinki]: UPM, 2005. 95 s., ill.

Niinikoski, Eero, *Verla: un eccezionale monumento industriale*. [fotografi: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [traduzione italiana: AAC Global oy]. Helsinki: [UPM], 2004. 95 s., ill.

Niinikoski, Eero, *Verla. Un monument industriel unique*. [photographes principaux: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [traduction française: AAC Global oy]. [Helsinki]: UPM, 2003. 95 s., ill.

Niinikoski, Eero, *Verla. Unikalnyj pamâtnik promyšlennosti*. [fotografi: Pentti M. Valmunen, Kaius Hedenström, Kimmo Rekimies]. [illûstracii: Pentti Oksanen].: [Helsinki]: UPM, 2006. 94 s., ill.

Niinikoski, Eero, Veikko Talvi perusti Suomen ensimmäisen tehdasmuseon. [Veikko Talvi grundade Finlands första fabriksmuseum, Verla]. – *Tekniikan waiheita* 19 (2001) s. 29-31.

Lempinen, Ulla, Pahvitehtaasta maailmanperintökohteeksi. [Från en pappfabrik till ett världsarv]. – *Yliopisto* 50 (2002): 17, s. 56-58).

Viherkoski, Päivi, Berättelser om papperspatroner och arbetare i Vita Huset [Serlachius museum i Mänttä, Finland]. – NPHT 1/2006, s. 8.

6.3 Pappershistoriska sammanslutningar

6.3.1 Föreningen Nordiska pappershistoriker

Greve, Kari, Nordisk papirshistorie i Karelen [NPH:s årsmöte i Villmanstrand]. – NPHT 3/2013, s. 35-36.

7. Tillverkningsprocessens historia

7.0 Allmänt

Kettunen, Jyrki, *Kuuseen kurkottajat. Teknologian kehitys Metsäliiton piirissä 1950-luvulta vuosituuhannen vaihteeseen*. [Man förlitade sig på granen. Teknologikutvecklingen inom Metsäliitto (Skogsägarnas förbund) från 1950-talet fram till sekelskiftet]. [Espoo]: [Metsäliitto], 2002, 143 s.

7.0.1 Råmaterial

Lilleberg, Risto, Pohjoismaiset metsäkoneet valtaavat alaa. [Nordiska skogsmaskiner erövrar marknader]. – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Det gröna samhället, Finlands skogscluster]. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 138-141, ill.

Lilleberg, Risto, Nordic forestry machines gaining new ground – *The green kingdom. Finland's forest cluster*. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 138-141.

Lindberg, Nils J., Svenska och finska pappersbruks lumpanskaffning och lumpolletter. – NPHT 2/2004, s. 3-5.

Tommila, Miika, Innovaatiot ja Suomen teollisuuden puunkulutus vuosina 1845-1913. – *Tekniikan waiheita* 19 (2001): 2, s. 37-44). S. 68: Abstr.: Innovations and the use of wood in the Finnish industry 1845-1913.

7.0.2 Återvinning

Lahtinen, Rauno, *Jätteestä arvopaperiksi. Turkulaisen paperinkeräyksen tarina*. [Från avfall till värdepapper. Pappersinsamlingens historia i Åbo]. [Turku]: [Paperinkeräys], [2006]. 95 s., ill.

Löfström, Irma, Från returpapper till nytt papper – *Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 122-135.

Paperinmakuista elämäkö [Ett pappersmakande liv]? Paperinkeräys oy – Historiaa ja tarinoita [Historia och berättelser]. [Red. Risto Marttila]. [Helsinki] : [Paperinkeräys oy], 2003. 91 s., ill.

7.0.3 Arbetskraften

Anttila, Arto (red.), *Pahvi, pussi ja piki. 60 vuotta ay-toimintaa Paperituotteella ja 35 vuotta os. 70:n toimintaa*. [Papp, påsar och asfalt. 60 år av fackföreningsverksamhet vid Paperituote och 35 år inom fackavdelning 70]. [Valkeakoski]: Paperiliiton Valkeakosken ammattiosasto 70, 2006. 186 s., ill.

Arjas, Antti, Suomen Paperi-insinöörien Yhdistyksen yhdeksän vuosikymmentä 1914-2004. [Finska pappersingejörsföreningens nio årtionden 1914-2004]. – *Paperi ja Puu* 86 (2004): 6, s. 404-405, s. 381.

Bruun, Veli-Matti, *40 vuotta Heinolan hengessä. Paperiliiton Heinolan osasto n:o 81 ry 1960-2000*. [40 år i Heinolas anda. Avdelning 81 inom Pappersarbetarförbundet 1960-2000]. [Heinola], 2000. 26 s., ill.

Jokinen, Ilmari (red.), *Patruuna-ajasta Euroopan reunalle: Paperiliiton Kuusankosken osasto 19, 100 vuotta*. [Från patronernas tid till Europas utkant: Pappersarbetarförbundets avdelning 19 i Kuusankoski 100 år]. Kuusankoski, 2006. 377 s., ill.

Jonker-Hoffrén, Paul, *The Finnish Paper Workers' Union at a crossroads: Labor union representativeness in a changing environment, 1980-2008*. Turku 2012. (Annales Universitatis Turkuensis B 353). Nätpublikation: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5080-5>

Rec.: Pentti Sierilä, Fackföreningsrörelsen inom en industribransch i brytning – NPHT 2/2013, s. 26

Keronen, Jukka, *Tehtaan lukutuvalta globalisaation maailmaan: Paperiliiton Jyväskylän ammattiosasto nro 12 r. y. 100 vuotta 1906-2006*. [Från fabriken lästuga till globalisationens värld: pappersarbetarförbundets avdelning nr 12 i Jyväskylä 100 år 1906-2006]. [Jyväskylä]: Paperiliiton Jyväskylän ammattiosasto nro 12, [2006]. 96 s., ill.

Kettunen, Risto, *Isäntävallasta yhteistoimintaan. Paperiliiton osasto 57:n historiikki vuosilta 1945-2005*. [Från patronvälde till samarbete. Pappersarbetarförbundets avdelning 57:s historik för åren 1945-2005]. Kuopio: Media Wallius, 2005. 128 s., ill.

Kovanen, Tarja & Tapani Salomaa, *Muutosten vuosikymmenet: Paperiliiton Äänekosken osasto nro 13 ry 1977-2005*. [Förändringarnas årtionde: Pappersarbetarförbundets avdelning nr 13 1977-2005]. [Äänekoski]: [Paperiliiton Äänekosken osasto], 2007. 192 s., ill.

Kujala, Antti, Paperiliiton historia 1906-2005. Paperiteollisuuden työmarkkinasuhteet ja suomalainen yhteiskunta. [Pappersarbetarförbundets historia 1906-2005. Pappersindustrins arbetsmarknadsrelationer och det finska samhället]. [Helsinki]: Paperiliitto, 2006. 676 s., ill.

Rec.: Pekka Kaarninen, Vuosisata paperia. [Ett århundrade med papper]. – *Historiallinen aikakauskirja* 104 (2006): 3, s. 336-337. [Tillgänglig även på nätet]; Markku Mansner, Fartfylld arbetsmarknadshistoria i tegelstensformat – *Historisk tidskrift för Finland* 92 (2007): 1, s. 217-220.

Kujala, Antti, Työmarkkinapolitiikan murros: Paperiliiton erityisasemasta konsernien työehtosopimuspolitiikkaan. [Arbetsmarknadspolitikens brytning: Pappersarbetarförbundets särställning i koncernernas arbetsavtalspolitik]. – *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuuden maa* 5. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2008. S. 261-303.)

Martikainen, Keijo, *Pitkän piipun juurelta: Paperiliiton Joutsenon ammattiosasto n:o 23 ry 100 vuotta: vuodet 1910-2010*. [Från den långa skorstenens rot: Pappersarbetarförbundets Joutseno fackavdelning nr 23 100 år 1910-2010]. [Lappeenranta], 2010. 160 s., ill.

Martikainen, Keijo, *Valtaväyliien sivusta Euroopan reunalle: Paperiliiton Simpeleen ammattiosasto n:o 25 ry. 100 vuotta: vuodet 1911-2011*. [Från de stora allfarvägarna till Europas kant: Pappersarbetarförbundets fackavdelning nr 35 i Simpele 100 år 1911-2011] [Lappeenranta], 2011. 200 s., ill.

Paavonen, Tauno & Jyrki Seppälä, *Tehdas meren rannalla. Paperiliiton Summan osasto 18, 1955-2005*. [Fabriken på havets strand. Pappersförbundets avdelning 18 1955-2005]. [Hamina], 2005. 117 s., ill.

Rantanen, Keijo, *Patruunan suojusta markkinoiden armoille. Paperiliiton Nokian osasto 2, 1905-2005*. [Från patronens beskydd till de öppna marknaderna. Pappersförbundets avdelning 2 i Nokia, 1905-2005]. [Nokia], 2006. 398 s., ill.

Saari, Taisto, *Yhtiön kanssa naimisissa. Paperiliiton Veitsiluodon ammattiosasto 41 1937-1987*. [Gift med bolaget. Pappersförbundets avdelning 41 Veitsiluoto 1937-1987]. [Kemi]: 2000. 254 s., ill.

Takanen, Pertti (red.), *Vitosen viime vaiheet. Satavuotiaan Paperiliiton Mäntän osasto 5 ry:n historiaa viimeksi kuluneen neljännesvuosisadan ajalta*. [Femmans sista skeden. Det hundraåriga Pappersförbundets avdelning 5 i Mänttä under det senaste kvartsseklet]. [Mänttä], 2006. 156 s., ill.

Vahvaksi vaikuttajaksi. Paperiliiton Valkeakosken osasto 45 ry. 1906-2006. [Den blev en stark påverkare. Pappersförbundets avdelning 45 i Valkeakoski 1906-2006]. [Red. Eeva Eloranta-Jokela]. [Valkeakoski], 2005. 160 s., ill.

Virta, Reijo, *Työväen taistelua, edunvalvontaa ja yhdessäoloa. Paperiliiton Voikkaan osaston 100 toiminnan vuotta*. [Arbetarnas kamp, intressebevakning och samvaro. Pappersförbundets Voikka avdelnings aktivitet under 100 år]. Jyväskylä 2008. 252 s., ill.

Yrjölä, Keijo, *Miljoonatalo. Norskalaisten "yliopisto"*. [Miljonhuset. Handlar om livet i personalens bostadshus vid Enso-Gutzeits fabrik i Kotka.] [Kotka], 2006. 100 s., ill.

1927-2007, 80 vuotta: Kemi osasto 33 [Pappersförbundets avdelning 33 Kemi 80 år]. [Kemi], 2007. 69 s., ill.

7.0.4 Miljöaspekterna

Rytteri, Teijo, *Metsäteollisuusyrityksen luonto. Tutkimus Enso-Gutzeitin ympäristö- ja yhteiskuntavastuun muotoutumisesta*. Diss. Joensuu. Abstr.; The nature of the forestry firm. A research of the formation of the Enso-Gutzeit attitude towards environmental and social

responsibility. Joensuu: Joensuun yliopisto, Maantieteen laitos, 2002. 202 s., ill. (Julkaisuja / Joensuun yliopisto, Maantieteen laitos, 10).

Virtanen, Sakari, Metsät ja ympäristö: pitkä linja. [Skogarna och miljön: det långa perspektivet]. – *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuuden maa 5*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2008. S. 304-343.

7.0.5 Forskning och utveckling

Huuskonen, Jouni, Jaakko Palsanen & Pentti Sierilä, Innovaatiot muuttivat rajusti Suomen paperi- ja kartonkiteollisuutta. [Innovationerna förändrade starkt Finlands pappers- och kartongindustri]. – *Paperi ja Puu 91* (2009): 7/8, s. 16-19.

Levlin, Jan-Erik, KCL – den finska massa- och pappersindustrins forskningsinstitut – NPHT 2/2010, s. 14.

Levlin, Jan-Erik, *KCL:n vuosikymmenet Otaniemessä 1962-2009*. [KCL:s årtionden i Otnäs 1962 2009]. [Espoo 2010]. 131 s., ill.

Levlin, Jan-Erik, STFI:s historia nedteknad. Rec.: Lennart Eriksson, STFI:s öden och äventyr 1942-2010 – NPHT 3/2011, s. 16.

Paasonen, Pauli & Markku Johansson, *Lumppupaperista hienopaperiin. Kymin tutkimustoiminnan vaiheet*. [Från lumppapper till finpaper. Kymmene Ab:s forskningsverksamhets historia] 1-2. Kuusankoski 2008. 258 s., ill.

7.0.6 Pappersteknologin

Karvinen, Mikko, Tykkitehtaasta paperikonevalmistajaksi [Från kanonfabrik till pappersmaskintillverkare. Om pappersmaskintillverkaren Valmets förhistoria]. – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 132-137, ill.

Karvinen, Mikko, Gun factory switches to paper machines – *The green kingdom. Finland's forest cluster*. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 132-137.

Lund, Anders, *Förteckning över pappersmaskiner i Finland 1842-1998*. Åbo, 1999. 80 s., ill. Ny uppl. 2002. 83 s., ill.

Lund, Anders, Pappersmaskinen 200 år – *Tekniikan waiheita 17* (1999): 2, s. 46-51.

Lund, Anders, Pappersmaskinen 200 år – NPHT 2/1999, s. 9-16.

Nykänen, Panu & Hannu Paulapuro, *Around the roll. A century of Finnish paper machine and papermaking technology*. [Transl. Derek W. Stewart & Robin Maylett]. Helsinki: Society for History of Technology 2005. (STH julkaisuja, nro 9). 314 s., ill.

Nykänen, Panu & Hannu Paulapuro, *Telan ympäri. Vuosisata suomalaista paperikone- ja paperinvalmistustekniikkaa*. Helsinki: Tekniikan historian seura 2005. (STH julkaisuja, nro 9). 316 s., ill.

Rec.: Hannu Oinonen, Kiinnostavaa tietoa paperi- ja paperikoneteollisuutemme historiasta. [Intressant information om vår pappers- och pappersmaskinindustris historia]. – *Paperi ja Puu* 87 (2005): 5, s. 333-334: Reijo Valta, Suomalainen paperikone. [Den finska pappersmaskinen]. – *Tekniikan waiheita* 23 (2005): 1, s. 75-77.

Nykänen, Panu, Pappersmaskiner från Wiborg – *Wiborgs Nyheter* 2004, nr 1, s. 11.

Nykänen, Panu, Suomalainen paperikone 100 v. Kotimarkkinoilta maailman ympäri. [Den finska pappersmaskinen 100 år. Från hemmamarknad till globala marknader]. – *Paperi ja Puu* 86 (2004): 6, s. 431-436, 438, 382.

Pulma, Panu, Lumpputampilta paperikoneelle. Paperin tekijät ja paperinteon koneellistuminen 1800-luvun Suomessa. [Från lumpstampen till pappersmaskinen. Pappersmakarna och papperstillverkningens industrialisering i 1800-talets Finland]. – *Kansallinen kapitalismi, kansainvälinen talous*. Toim. [Red.] Niklas Jensen-Eriksen ... [et al.]. Helsinki: Siltala, 2012. S. 100-123.

Rahiala, Pekka, Sellukonemarkkinat keskittyvät. [Cellulosamaskinernas marknad koncentreras] – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 142-147, ill.

Suomalaisen metallin mestareita. 30 vuotta Sibeliuksen Järvenpäässä. [Finska metallens mestare i 30 år i Sibelius' Träskända. Om Valmets pappersmaskinsfabrikens historia]. Järvenpää: Valmet-Rauma, [1999]. 46 s., ill.

Toivanen, Heikki, *Sorvareista palvelijoiksi. Maailman paperi- ja sellukonetoimialan strateginen peli ja logiikka 1970-luvulta 2000-luvulle*. [Från svarvare till tjänare. Den internationella cellulosa- och pappersmaskinsbranchens strategiska spel och logik från 1970-talet till 2000-talet]. Diss. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto, 2005 - (Publication / Tampere University of Technology; 554). [English summary ss. 206-215].

Toivanen, Heikki, Paperi- ja sellukonetoimialan kehitys 1970-luvulta 2000-luvulle. [Cellulosa- och pappersmaskinbranchens utveckling från 1970-talet till 2000-talet]. – *Paperi ja Puu* 88 (2006): 3, s. 134-140.

Tuuletusta huipulla. Pansion ilmastointi 40 vuotta. [Vädring på toppen. Luftkonditioneringen i Pansio 40 år]. Toim. [Red.] Roope Lipasti ja Helke Mäkelä. [Turku]: [Metso Paper], 2004. 109 s., ill.

7.1 Tillverkningsprocessen

Troil, Sten von, Sulfitcellulosafabrikernas öde – NPHT 2/2020, s. 10-11.

Troil, Sten von, Övergången till neutral papperstillverkning hade vittgående följder – NPHT 1/2011, s. 9.

7.2 Den färdiga produkten och dess egenskaper

Häkli, Esko, Arkivpapper – normalpapper. –*Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 227-242.

Häkli, Esko, Pappersformat och pappersmått –*Ingen dag utan papper. Om papper och dess roll som kulturbärare*. Helsingfors: Söderströms; Stockholm: Atlantis 2008. S. 199-226.

Tossavainen, Sakari, Vuosikymmen postimerkkipaperia Kaukopäessä. [Ett decennium frimärkspapper i Kaukopää]. –*Imatran postimerkkilehti* 2001, n:o 75, s. 4-7.

Tossavainen, Sakari, Muutamia muistiinpanoja Enso-Gutzeitin valmistamasta postimerkkipaperista. [Några anteckningar om Enso-Gutzeits frimärkspapper]. –*Imatran postimerkkilehti* 2004, n:o 86, s. 8-9.

7.3 Bearbetning av produkten

Flink, Selja, Om de traditionella byggnadspapperen – NPHT 1/2011, s. 12-13.

Heikkinen, Maire, *Suomalainen tapettikirja* [Finsk tapetbok]. Helsinki: SKS 2009. 327 s., ill. (Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1222; Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 32.).

Rec.: Esko Häkli, Tapeter på tapeten – NPHT 2/2010, s. 12-13; Sampsa Kaataja, Vanhat kotimaiset tapetit ja niiden taustat. [Gamla inhemska tapeter och deras bakgrund] –*Tekniikan waiheita* 27 (2009): 3, s. 58-59.

Salste, Matti, Maitoa kartonkipakkauksessa jo lähes sata vuotta. [Mjöljk i kartongförpackning redan nästan hundra år]. –*Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 104-109, ill.

Salste, Matti, Milk carton developed for over a hundred years –*The green kingdom. Finland's forest cluster*. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 104-109.

Skogman, Rurik, Äkta pergamentpapper – NPHT 2/2013, s. 20-21,

8. Industrihistoria

8.0 Allmänt

Jensen-Eriksen, Niklas, A Stab in the Back? The British Government, the paper industry and the Nordic threat, 1956-72 – *Contemporary British history* 22 (2008) s. 1-21. [En e-tidskrift]

Järvinen, Joonas, *Dynamics of ecological interdependences between European paper & pulp and printing & publishing industries, 1950-2005*. [Espoo] : Aalto University, 2011. 232 s. ill. (Aalto University publication series. Doctoral dissertations, 44/2011.). Nätpublikation:

<http://lib.tkk.fi/Diss/2011/isbn9789526041346/isbn9789526041346.pdf>

8.2 Finlands industrihistoria

Ahvenainen, Jorma, *Suomalainen metsäteollisuus Pohjois-Amerikassa 1960 - 2000*. [ss. 100-110: Finnish paper companies in North America.]. [Mikkeli]: Suomen elinkeinoelämän keskusarkisto, 2006. 115 s., ill.

Arjas, Antti & Jan-Erik Levlin, Tammerforsnejdens pappersindustri och dess historia – NPHT 4/2010, s. 8-12.

Aunesluoma, Juhana, *Paperipatruunat. Metsäteollisuus sodassa ja jälleenrakentamisessa 1939-1950*. [Papperspatronerna. Skogsindustrin under kriget och återuppbyggnaden 1939-1950]. – *Metsäteollisuuden maa*, Bd. 3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2007. 285 s., ill. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1055:3).

Rec.: Esko Häkli, Pappersindustrin i Finland 2. Tiden efter 1920 – NPHT 2/2009, s. 10-13.

Hulkko, Kustaa, *Metsäteollisuus kelluvien kurssien maailmassa*. [Skogsindustrin i de flytande valutakursernas värld.]. – *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuuden maa* 5. Helsinki 2008. S. 344-373.

Häggman, Kai, *Metsän tasavalta. Suomalainen metsäteollisuus politiikan ja markkinoiden ristiaallokossa 1920-1939*. [Skogens republik. Finsk skogsindustri i korssjön mellan politik och marknads krafter 1920-1930]. *Metsäteollisuuden maa*, Bd. 2. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006 . 277 s., ill. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1055:2).

Rec.: Esko Häkli, Pappersindustrin i Finland 2. Tiden efter 1920. – NPHT 2/2009, s. 10-13; Roiko-Jokela, Heikki, Monipuolisia näkökulmia metsäteollisuuden historiasta.[Många aspekter på skogsindustrins historia]. – *Historiallinen aikakauskirja* 105 (2007: 2, s. 249-251.

Jensen-Eriksen, Niklas, Metsäteollisuus, markkinat ja valtio 1973-1995. [Skogsindustrin, marknaderna och staten]. – *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuuden maa 5*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2008. S. 27-189.

Jensen-Eriksen, Niklas, *Läpimurto. Metsäteollisuus kasvun, integraation ja kylmän sodan Euroopassa 1950-1973* [Genombrottet. Skogsindustrin i tillväxtens, integrationens och det kalla krigets Europa 1950-1973]. Metsäteollisuuden maa, Bd. 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2007. 461 s., ill. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1055:4).

Rec.: Häkli, Esko, Pappersindustrin i Finland efter 1950 – NPHT 4/2009, s. 6-11.

Kriisi ja kumous. Metsäteollisuus ja maailmantalouden murros 1973-2008 [Krisen och omvälvningen. Skogsindustrin och världsekonomin brytningstid 1973-2008]. Metsäteollisuuden maa Bd. 5. (Red.) Markku Kuisma, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008. 458 s., ill. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1055:5).

Rec.: Häkli, Esko, Pappersindustrin i Finland efter 1950 – NPHT 4/2009, s. 6-11.

Laiho, Sinikka, *Vuosisata Suomen kartonkiteollisuuden sillanrakentajana. Suomen puuhiomoyhdistys 1893-1942. Suomen kartonkiyhdistys - Finnboard 1943*. [Finlands kartongindustri som brobyggare under ett århundrade. Finlands träsliperiförening 1893-1942. Finska Kartongföreningen – Finnboard 1943.]. [Espoo]: [Metsä-Serla], 1998. 172 s., ill.

Lamminen, Pia, Metsäteollisuuden naiset: näppärää työtä näkymättömissä – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Det gröna riket, Finlands skogscluster]. (Red.) Reunala, Arne, Ilpo Tikkanen & Esko Åsvik. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 214-219.

Lamminen, Pia, The invisible hands: Women in the service of the forest industries – *The green kingdom. Finland's forest cluster*. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 214-219.

Levlin, Jan-Erik, Finlands massa- och pappersindustri sedan början av 1900-talet – NPHT 1/2011, s. 3-8.

Metsäteollisuuden maa 1-5. [Skogsindustrins land 1-5]. Päätoimittaja [Chefredaktör] Markku Kuisma. Helsinki 2006-2007. (Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1055:1-5). För de enstaka banden se: Juhani Aunesluoma, Kai Häggman, Niklas Jensen-Eriksen, Markku Kuisma samt Kriisi ja kumous.

Niemeläinen, Heikki, Mitä kannattaa osata? Havainnot Suomen paperiteollisuuden kehittymisestä 1951-1998. [Vad lönar det sig att kunna? Observationer beträffande den finska pappersindustrins utveckling 1951-1998]. – *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 96 (2000): 2, s. 280-295.

Ojala, Jari, Pankkileireistä kansainvälisiin jättyhtiöihin. [Från bankläger till internationella jätteföretag]. – *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuuden maa 5*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2008. S. 193-229.

Salokoski, Juuso, *Suomen metsäteollisuusyritykset 1944-1993*. I: 1944-1982. [Finlands skogsindustriföretag 1944-1993. I: 1944-1982]. Helsinki: Juuso Salokoski, 2003. 329 s.

Salokoski, Juuso, *Suomen metsäteollisuusyritykset II: 1983-1993*. [Finlands skogsindustriföretag 1944-1993. II]. Helsinki: Juuso Salokoski, 2003. 269 s.

Sierilä, Pentti, Metsäyritysten pysyvät ja muuttuvat strategiat. [Skogsföretagens bestående och föränderliga strategier]. – *Kriisi ja kumous. Metsäteollisuuden maa 5*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura 2008. S. 230-260.

Sierilä, Pentti, *Suomalainen globaali metsäteollisuus: kukoistava menneisyys, mahdollisuuksien tulevaisuus*. [Finlands globala skogsindustri; En industri med ett blomstrande förflutet och med möjligheternas framtid]. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto, 2010. 76 s, ill., kart.. (Opetusmoniste. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, tuotantotalouden osasto, 31.) 2. uppl. Lappeenranta 2011. 105 s., ill., kart. (Opetusmoniste 32.) Även på nätet: http://www.lut.fi/fi/technologymanagement/industrial_management/research/publications/Documents/pentti_sierila.pdf.

Rec.: Jan-Erik Levlin i NPHT 3/2021, s. 16.

Virtanen, Sakari, Metsä ja paperiteollisuus ennen toista maailmansotaa. [Skogen och pappersindustrin före andra världskriget]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 163-180.

8.2.1 Finland. Enskilda företag

Ahlström

Björklund, Folke, Livet på bruksorten Varkaus [Ahlström] – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 42-57.

Enqvist

Enqvist, Reinhold, J.W. Enqvist Ab – Träsliperiet i Killinkoski och sulfitcellulosafabriken i Lielähti. – NPHT 1/2012, s. 9-13.

Enso

Enso. Jääsken pitäjän teollisuuskeskuksen elämää 1800-luvulta syksyyn 1944. [Jääski sockens industricenters liv från 1800-talet fram till hösten 1944]. Toim/Ed. Antti Arponen & Reijo Miettinen. Saarijärvi 2002. 597 s., ill. 2. uppl. 2003.

Enso-Gutzeit

Kansa, Ahti, *Enso-Gutzeit oy Kotkassa. Historiallista tarinaa Kotkan kemian sivutuotekehityksestä v. 1911-1954: Alfons Hellström petrokemian teollisuuden tutkija*. [Om utvecklingen av tillverkningen av kemiska biprodukter vid AB Gutzeit & Co:s fabrik i Kotka. Alfons Hellström som forskare.] Kotka: A. Kansa 2002. 148, [6] s., ill.

Frenckell

Lilius, Martin, *Frenckellin paperit. Tampereen paperitehdas kuvina = Frenckells papper. Tammerfors pappersbruk i bilder*. Tampere, 2000. (Tampereen museoiden julkaisuja, 53). 82 s., ill.

Mäkinen, Reijo, Tampereen paperitehdas 1783-1929. Setelipaperia, poletti/tilapäisseteli. [Tammerfors pappersbruk 1783-1929. Sedelpapper, poletter /interimsedlar]. – *Tammerkoski* 2002: 1, s. 30-32.

Harlu

Hedman-Jaakkola, Christina, Livet vid bruken i Harlu och Veitsiluoto [Veitsiluoto, Leppäkoski och Läskelä bruk]. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 142-153.

Jylhäraisio

Lipasti, Roope, *Tuurilla ja taidolla, eli Jylhäraision vaiheet 1983-2004*. [Med både tur och skicklighet, dvs Jylhäraisios skeden under 1983-2004]. [Raisio]: Jylhäraisio, 2004. 58 s., ill.

Kaipola

Gylldén, Pertti, *Kaipola, korpeen kohonnut tehdaskylä. Muistikuvia elämästä tehtaan valossa ja varjossa Jämsän Kaipolassa*. [Kaipola, en fabriksby i ödemarken. Minnesbilder från livet i fabriken ljus och skugga i Jämsä i Kaipola. Boken handlar även om annat än enbart fabriken historia] Kaipola: UPM-Kymmene, 2004. 183 s., ill.

Rautiainen, Anne Mari, *Yhdessä kehittyen edelläkävijäksi. Kaipolan paperitehdas 1954 – 2004*. [Genom samarbete till en föregångare. Kaipola pappersbruk 1954 – 2004]. [Kaipola]: UPM-Kymmene, Kaipola, 2004. 146 s., ill.

Rec.: Kaipolan tehtaat 50 vuotta. [Kaipolas fabriker 50 år]. – *Paperi ja puu* 86 (2004): 7, s. 514.

Kaukas

Gube, Ellinor, Kaukas – doften av trävirke. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 58-69.

Kalm, Heikki, Kaukas fabrik. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 236-241.

Lehtonen, Kirsti, Kaukaan paperitehtaan 30 vuotta. [Kaukas pappersfabriks 30 år. En kort översikt kompletterad med ett antal personporträtt]. – *Kaukas. Kaukas oy:n henkilöstölehti* 2005, n:o 6, s. 6-7.

Kaukopää

Tossavainen, Sakari, Kaukopään ensimmäinen vuosikymmen oppimisen aikaa. [Det första årtiondet inläringstid vid Kaukopää]. – *Staffin Vuoksi Stora Enson Imatran tehtaiden henkilöstölehti* 2005, n:o 7, s. 8-11.

Kauttua

Helander, Pekka, *Kauttua: tehtaitten kylä* [Kauttua: fabrikenas by]. [Kauttua: Pekka Helander], 2008. 224 s., ill.

Kemi

Puusta pitkälle. [Långt från trädet. En historisk utställning]. [Kemi: Kemi-yhtiön perinnesäätiö], 2000. 66 s, ill.

Kemijärvi

Pikkarainen, Juha, *Kapinakenraalin päiväkirja Kemijärven sellutehtaan alasajosta* [Rebelledarens dagbok om nedkörningen av Kemijärvi cellulosafabrik]. [Foton: Hannu Alaluusua]. Helsinki: Like, 2008. 127 s., ill.

Kyröfors

Arjen aherrusta ja yhteisön juhlaa. Ensimmäinen Kyröskoski-kirja [Vardagsslit och samfundets fest. Den första Kyröskoski-boken]. [Toimituskunta: Jouko Hannu, Asko Mielonen, Riitta-Liisa Myllymäki]. [Hämeenkyrö]: Kyröskosken perinneyhdistys, 2008. 148 s.: ill.

Hannu, Jouko, Kyröskosken arvokas rakennuskanta. [Det värdefulla byggnadsbeståndet i Kyröskoski] – *Arjen aherrusta ja yhteisön juhlaa. Ensimmäinen Kyröskoski-kirja*. [Hämeenkyrö] 2008. S. 56-62.

Hannu, Jouko, Maanviljelys paperiyhtiössä. [Jordbruket i pappersbolagen] – *Arjen aherrusta ja yhteisön juhlaa. Ensimmäinen Kyröskoski-kirja*. [Hämeenkyrö] 2008. S. 63-70.

Hannu, Jouko, Karjakkona tehtaan navetalla – Linnea Harjun tausta [Intervju]. [Som deja i fabriken fähus] – *Arjen aherrusta ja yhteisön juhlaa. Ensimmäinen Kyröskoski-kirja*. [Hämeenkyrö] 2008. S. 71-82.

Lojo

Korpivaara, Marja, Lohjan paperi kasvoi Loparexiksi. [Lojo pappersbruk utvecklades och blev Loparex]. – *Paperi ja puu* 84 (2002): 4, s. 238-239.

Metso

Humaloja, Inkeri, Yhden tarun loppu [Slutet på en saga. Metso Paper köpte och lade ned Beloit] – *Rautpohjan uutiset Rautpohjan tehtaiden henkilöstölehti*. Jyväskylä: Valmet 2001: 4, s.12-13.

Metsä-Botnia

Lawast, Gustav & Martti Pänkälä, *Tahto toi tehtaan – Dokumentation av en unik viljeyttring: Oy Metsä-Botnia Ab:n taustoja ja tapahtumia Etelä-Pohjanmaalla*. [Bakgrund och händelser i Sydösterbotten relaterade till Metsä-Botnia Ab]. [Kaskinen]: Metsä-Botnia, 1998. 80 s., ill.

Niin paljon mahtuu muistoja pieneen kaupunkiin. Tarinoita Kaskisten tehtaan 30-vuotiselta taipaleelta. [Berättelser om fabriken 30-åriga historia i Kaskö]. [Intervjuer: Maaret Mattila] ; [teckningar: Rolf Hellman]. [Kaskinen]: Botnia, 2007. 88 s., ill.

Metsäliitto

Siltala, Sakari, Puu-Valion nousu ja uho. Murtuva yhteistyökaptalismi ja osuusaate 1982-2004. [Trä-Valios uppgång och trots. Den sönderfallande samarbetskaptalismen och andelslagsidealismen 1982-2004. Handlar om Metsäliittos (Skogsägarnas) och dess industris expansionspolitik.] Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2013. 239 s. (Helsingin yliopiston historian laitoksen julkaisuja 31.)

Nokia

Koivuniemi, Jussi, *Tehtaan pillin tahdissa. Nokian tehdasyhdyskunnan sosiaalinen järjestys 1870-1939*. [I fabrikspipans takt; den sociala ordningen i Nokia fabriksamhälle 1870-1939]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2000. 263 s., ill. (Bibliotheca historica, 64).
Summary: Social order in the factory community of Nokia 1870-1939, s. 255.

Rec.: Matti Hannikainen, Tuttu sävel Nokian pillissä. [Den bekanta tonen i Nokias visselpipa]. – *Työväentutkimus* 2001: 1, s. 45-46.

Nokian paperi. De första 140 åren. Georgia-Pacific Nordic Oy, 1865-2005 [En på historia baserad företagspresentation]. Nokia 2005. 40 s., ill.

Toivola, Olavi, *Puusta pehmopaperiin. Nokian paperin historia 1865-2005*. [Från ved till mjukpapper. Nokias pappershistoria 1865-2005]. [Nokia]: Georgia-Pacific Nordic, 2005. 657 s., ill.

Nordland Papier

Troil, Sten von, Från produktionsorienterat till marknadsorienterat företag [Nordland Papier GmbH] – NPHT 1/2010, s. 10-11.

Nurmi

Lindberg, Nils J., Nurmis cellulosa-fabrik utanför Viborg, Finland – NPHT 2/2000, s. 12-14.

Raflatac

Palmu, Liisa, *Tarinoita ja tunnelmia vuosien varrelta. Raflatac oy:n Jyväskylän tehdas 1974-1999*. [Berättelser och stämningar under gångna år. Raflatac Oy:s fabrik i Jyväskylä 1974-1999]. [Tampere]: [Raflatac], 2000. 71 s., ill.

Rosenlew

Koskinen, Olavi, *Työssä ja toimissa Rosenlew-yhtymässä vuosina 1941-2005. Tietoa ja tarinaa Rosenlew-yhtymän ajoilta. Kirjoittajan muistelmia ja lehtiartikkeleita vuosien varrelta*. [I arbete och verksamhet inom Rosenlew-koncernen 1941-2005. Fakta och fiktion från Rosenlew-koncernens tid 1941-2005. Författarens minnesbilder och tidningsartiklar från årens lopp]. [Pori] 2005. 206 s., ill.

Koivuniemi, Jussi, *Sukuyhtiön aika. Rosenlew 1853-1987*. Pori: Rosenlew museo, Satakunnan museo, 2011. 811 s. ill.

Koivuniemi, Jussi, *Släktbolagets tid. Rosenlew 1853-1987*. [Sukuyhtiön aika, svensk översättning: Leif Pietilä]. Björneborg: Rosenlewmuseet, Satakunta Museum, 2011. 823 s., ill.

Serlachius

Fellman, Susanna, Hur leds ett skogsindustriföretag? G. A. Serlachius Ab på 1920- och 1930-talet. – *Historisk tidskrift för Finland* 90 (2005): 2, s. 241-269.

Hedman, Tarja, Industrins byggarroll – Hur fabriksområdet Mänttä blev bebyggt, från 1860-talet till 1940-talet. – *Under örnens vingar*. Mänttä: Gösta Serlachius konststiftelse 2004, s. 99-119.

Hedman, Tarja, Teollisuus rakentajana – Mäntän tehdasalueen ja sen lähiympäristön rakentamisen piirteitä 1860-luvulta 1940-luvulle. – *Kotkan siipien suojassa*. Mänttä: Gösta Serlachiuksen taidesäätiö 2004, s. 99-119.

Hedman, Tarja & Pauli Sivonen, *Museo jalkautuu kaupunkiin*. [Museet kommer till stan]. Mänttä: Gösta Serlachiuksen taidesäätiö [Gösta Serlachius konststiftelse], 2004. [120] s., ill. (G. A. Serlachius -museon julkaisuja 2.)

Keskisarja, Teemu, Mänttä – en industriell och nationell skapelseberättelse. – NPHT 3/2010, s. 3-5.

Kivekäs, Pekka, Den oundvikliga vägen mot den stora strukturomvandlingen. – *Under örnens vingar*. Mänttä: Gösta Serlachius konststiftelse 2004, s. 29-48.

Kivekäs, Pekka, Vääjäämätön tie kohti suurta rakennemuutosta. – *Kotkan siipien suojassa*. Mänttä: Gösta Serlachiuksen taidesäätiö 2004, s. 29-48.

Kotkan siipien suojassa. Gösta Serlachiuksen taidesäätiön 70-vuotisjuhlajulkaisu. Toim. Pauli Sivonen. Mänttä 2004. 192 s., ill. (G.A. Serlachius-museon julkaisuja 1.) Se: Under örnens vingar.

Mikkilä, Katri, Mäntän ruukkiyhteiskunta [Brukssamhället i Mänttä. Serlachius]. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 202-217.

Pitkänen, Maritta, *Kultaisen polun kulkijat. Akseli Gallen-Kallelan, G. A. Serlachiuksen ja Gösta Serlachiuksen yhteisiä vaiheita*. [Den gyllene stigens vandrare. Akseli Gallen-Kallelas, G. A. Serlachius' och Gösta Serlachius' gemensamma skeden]. [valokuvat (fotografier): Tomi Aho ... et al.]; [kirjesitaattien käännökset (översättningar av brevcitaten) ... Paavo Siltala] [Mänttä]: [Gösta Serlachiuksen taidesäätiö], 2008. 127 s., ill. (Gösta Serlachiuksen taidesäätiön julkaisuja).

Talonen, Leo, Mänttä ur arbetarsynvinkel – *Under örnens vingar*. Mänttä: Gösta Serlachius konststiftelse 2004, s. 51-74.

Talonen, Leo, Työväen Mänttä. – *Kotkan siipien suojassa*. Mänttä: Gösta Serlachiuksen taidesäätiö 2004, s. 51-74.

Under örnens vingar. Festskrift till Gösta Serlachius konststiftelses 70-årsjubileum. Red Pauli Sivonen, Mänttä 2004. 192 s., ill. (G. A. Serlachius-museets publikationer 1.)

Stora Enso, Imatra

Idström, Päivi, Päälystystehdas 40 vuotta. [Bestrykningsfabriken 40 år]. – *Map Imatra*. Imatra 2012, nr 4, s. 2

Sunila

Sunila: kylät piipun varjossa. [Byarna i skorstenens skugga. Handlar om livet i brukssamhället Sunila]. [Sunila]: Pro Sunila, 2004. 146 s.: ill.

Sunila: kylät piipun varjossa II. [Byarna i skorstenens skugga. Handlar om livet i brukssamhället Sunila]. [Kotka]: Pro Sunila, 2006. 212, [1] s.

TAKO

Ahlskog, Bo, Kartongfabriken TAKO 1865-2010 – NPHT 1/2012, s. 3-9.

Tomasböle

Kecskeméti, István, Papperskvarnen i Tomasböle – NPHT 1/2009, s. 13-16.

Uleåborg

Jauhiainen, Jussi S., Haiseeko Oulussa? Sellutehtaan hajun sosiaalinen rakentuminen. [Luktar det i Uleåborg? Cellulosafabriksluktens sociala struktur]. – *Yhteiskuntapolitiikka-YP* 68 (2003): 6, s. 603-614.

Virtanen, Sakari, *Nuottasaaresta Wall Streetille. Oulun metsäteollisuus kauppahuoneista Stora Ensoon*. [Från Nuottasaari till Wall Street. Skogsindustrins i Uleåborg utveckling från handelshus till Stora Enso]. Oulu: Stora Enso, 2003. 368 s., ill.

UPM

Hirvenlahti, Eija-Leena, *Paperin parempi maku. UPM-Kymmenen vieraskerhoilla*. [Papperets bättre smak. På UPM-Kymmenes gästklubb]. [Jämsä]: UPM, [2002]. 245, [2] s. ill.

Häkli, Esko, UPM-Kymmenes kulturstiftelse – NPHT 1/2009, s. 5.

Niinikoski, Eero, *Aarnikotka: tarueläimestä liikemerkiksi*. [Gripen: från ett sägendjur till ett företagsmärke]. [Illustrationerna: Vesa Lindqvist, Kari Lehtinen ...]. [Helsinki]: UPM-Kymmene, [2000]. 64 s., ill.

Tunteiden peili. Kansainvälistä nykytaidetta UPM-Kymmenen Kulttuurisäätiön kokoelmista. [Känslornas spegel. Internationell samtidskonst ur UPM-Kymmenes Kulturstiftelses samlingar]. [Red.] Timo Valjakka. Kuusankoski 2008. [93 s.], ill. (UPM-Kymmenen Kulttuurisäätiön julkaisuja 1).

Tuuri, Antti, *UPM-Kymmene. Metsän jättiläisen synty*. [En skogens jätte föds, UPM]. Helsinki: Otava 1999. 493 s., ill.

UPM Kajana

Rotko, Tuulia & Palosuo, Hannele & Sihto, Marita & Husman, Päivi, *Paperitehtaan varjossa: Kajaanin paperitehtaan lakkauttamisen ja siihen liittyvien tukitoimien terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi*. [I pappersbrukets skugga: En bedömning av hälso- och välfärdseffekterna som orsakades av nedläggningen av pappersbruket i Kajana]. [Helsinki]: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2010 - (Raportti / Terveystieteiden tutkimuskeskus, 27/2010.). 105 s., ill. Abstr. in English s. 6-7.

Virtanen, Sakari, *Yhtiöstä yksiköksi. UPM Kajaani 100 vuotta* [Från bolag till enhet. UPM Kajana 100 år]. [Fotografierna: Pekka Agarh ... et al.]. Kajaani: UPM, 2007. 205 s., ill. Samt en DVD: Paperitehtaan väkeä.

UPM Kuusankoski

Heikkilä, Jouko, *SAMPO*. [Ett fotoband från Kymmene i Kuusankoski]. Texts: Asko Mäkelä, Markku Kuisma, Pia-Maria Lausas. Helsinki 2008. 142 s., ill.

Rec.: Esko Häkli, Stämningar och industriminnen – NPHT 3/2009, s. 15.

Wikman, Henrik, Hågkomster från Kymmene bruk. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 15-41.

Åhman, Majsi, Kymmene bruk i Kuusankoski. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 276-297.

Waldhof

Nylund, Kerstin, Barndomsminnen från Waldhof i Karelen. – *Min bruksmiljö: hågkomster från finländska bruk*. Utg. genom John Hackman ... [et al.]. Åbo: Åbo Akademi, 2004. (Rapport / Etnologi vid Åbo Akademi, 10). S. 82-91.

Waldhofin aika Käkisalmessa – puu nosti, sota tuhosi [Waldhofs tid i Kexholm. Veden lyfte, kriget förstörde]. [Redaktion: Marja Huovila, Paula Koho, Hanna Matikainen, Iris Simell]. Lahti 2008. 208 s., ill.

Rec.: Esko Häkli, Industrihistoria i krigets skugga – NPHT 4/2009, s. 15-16.

Veitsiluoto se: Harlu

Verla

Ahvenisto, Inkeri, Matka Verlasta Voikkaalle. Elämästä ja työoloista Verlassa 1930 - 1950 - luvuilla. [En resa från Verla till Voikka; Om livet och arbetsförhållandena i Verla]. – *Tekniikan waiheita* 19 (2001): 3, s. 10-28, 75.

Ahvenisto, Inkeri, Milloin Verlasta tuli vanhanaikainen? Varhaista pahvinvalmistustekniikkaa Verlan puuhiomossa ja pahvitehtaalla. [När blev Verla föråldrat? Tidig teknik för tillverkning av papp i träsliperiet och pappfabriken vid Verla]. – *Tekniikan waiheita* 20 (2002): 4, s. 5-15, 57.

Ahvenisto, Inkeri, *Tehdas yhdistää ja erottaa Verlassa 1880-luvulta 1960-luvulle* [Fabriken förenar och skiljer åt i Verla från 1800-talet till 1960-talet]. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008. 557 s., ill. (Bibliotheca historica, 118.).

Rec.: Pauli Kettunen, Tehdasyhdyskunnan monijakoinen yhteisöllisyys.

[Fabrikssamhällets mångskiftande sociala nätverk] – *Historiallinen aikakauskirja* 107 (2009): 3, s. 361-364.

Voikkaa

Ahlberg, Arto, *Kuolema Voikkaalla. Erään tehdasyhdyskunnan ja pitkän perinteen loppu*. [Döden i Voikka. Slutet på ett industrisamhälle med långa traditioner]. [Kouvola: Arto Ahlberg], 2008. 188 s.

Tapaus Voikkaa. Teollisuusyhteisö. [Fallet Voikka: industrisamhället]. [Red.] Harri Melin & Tero Mamia. Pori, 2010. (Tampereen yliopiston Porin yksikön julkaisuja, 4). 167 s., ill.

Mamia, Tero, Kuusankoski – entinen Suomen paperikaupunki. [Kuusankoski – Finlands tidigare pappersstad] – *Tapaus Voikkaa: teollisuusyhteisö.* [Red.] Harri Melin & Tero Mamia. Pori 2010. S. 19-60.

Vääräkoski

Sihvonen, Sirkka-Liisa, *Vääräkosken kartonkitehdas – sata vuotta ähtäriläistä pahvia.* [Vääräkoski kartongfabrik – hundra år papp i Ähtäri]. Vaasa: Länsi-Suomen ympäristökeskus 2008. Vammala. 56 s., ill. (Länsi-Suomen ympäristökeskuksen raportteja 3/2008). På nätet: <http://www.ymparisto.fi/download.asp?contentid=82965&lan=fi>.

Sihvonen, Sirkka-Liisa, Vääräkoski kartongfabrik – NPHT 1/2010, s. 12-15.

Yhtyneet

Sivén, Jere, *Sosiaalitoiminta Yhtyneet Paperitehtaat osakeyhtiön Kaipolan tehtailla 1953-1980.* [Den sociala verksamheten vid Yhtyneet Paperitehtaats bruk i Kaipola 1953-1980]. [Jämsä]: [Yhtyneet paperitehtaat, Kaipola], 1999. 107 s., ill.

Nordberg, Toivo, A century of paper making. The era of Juuso Walden. Bd. 3. United Paper Mills Ltd 1952-1969. [Helsinki]: UPM-Kymmene, [1998]. 143 s., ill.

Nordberg, Toivo, Vuosisata paperiteollisuutta. Juuso Waldenin aikaan. Bd. 3. Yhtyneet paperitehtaat osakeyhtiö 1952-1969. [Helsinki]: UPM-Kymmene, [1998]. 496 s., ill.

Rec.: Kalle Michelsen, *Köyhtyneet paperitehtaat oy.* [De fattiga pappersfabrikerna Ab] – *Tekniikan waiheita* 17 (1999): 1, s. 56-58.

Raiskio, Kaj Tapani, *Henkilöstön johtaminen Valkeakosken tehdasyhteisössä Rudolf ja Juuso Waldenin aikakaudella 1924-1969.* [Personalledningen i Valkeakoski fabrikkssamhälle på Rudolf och Juuso Waldens tid]. Diss. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2012. 298 s., ill. (Jyväskylä studies in humanities, 193.). Summary: Personnel management in the factory community at Valkeakoski in the era of Rudolf and Juuso Walden 1924-1969. [Även på nätet: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4976-1>]

9. Papper som handelsvara

9.1 Handelspolitik

Eloranta, Jari and Jari Ojala, *Converta – A Finnish conduit on the East-West trade – East-West trade and the Cold War.* Ed. by Jari Eloranta and Jari Ojala. Jyväskylä 2005. S. 169-198. (Jyväskylä studies in humanities 36.)

Gluschkoff, Jaana, Paperisota – Suomen paperiteollisuudenharjoittajain liiton ja Pietarin paperikomitean taistelu vuosina 1910-1918. [Papperskriget – striden mellan Finlands pappersindustriförbund papperskommitten i S:t Petersburg 1910-1918.] – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 15-38.

Heikkinen, Sakari, *Paperia maailmalle. Suomen paperitehtaitten yhdistys – Finnpap 1918-1996*. Helsinki: Otava, 2000. 528 s., ill.

Heikkinen, Sakari, *Papper ut i världen: Finska pappersbruksföreningen – Finnpap 1918-1996*. [Översättning: Nina Edgren-Henrichson och Erja Antell]. Helsingfors: Otava, 2000. 528 s., ill.

Heikkinen, Sakari, Paperipatruunoiden Ukraina-unelma: Gösta Serlachius ja Rudolf Walden paperinmyyntimatalla syksyllä 1918. [Papperspatronernas Ukraina-dröm: Gösta Serlachius och Rudolf Walden på pappersförsäljningsresa hösten 1918] – *Keulakuvia ja peränpitäjiä. Vanhan ja uuden yhteiskunnan rajalla*. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 2000. S. 239-250.

Jalas, Aaro, FINPEX – Suomalaisen paperin väylä Etelä-Amerikkaan ja Eurooppaan 1935-1945. [FINPEX – Det finska papperets väg till Syd-Amerika och Europa 1935-1945]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 91-105.

Jensen-Eriksen, Niklas, Kartellien maailma: paperiteollisuuden kansainvälinen yhteistyö 1945-1973. [Kartellernas värld: pappersindustrins internationella samarbete 1945-1973]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki: Helsingin yliopisto, historian laitos, 2009. S. 143-159.

Kaartinen, Klaus, Paperin matka maailmalle – Suomen paperiteollisuuden vientikuljetukset vuosina 1918-1939. [Papperets väg ut i världen – Den finska pappersindustrins exporttransporter åren 1918-1939]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 181-205.

Kiiskinen, Niina, Myyntiagentit paperinviejinä – Suomen paperitehtaitten yhdistyksen myyntitavat 1918-1939. [Försäljningsagenterna som pappersexportörer-Finska Pappersbruksföreningens försäljningssätt 1918-1939]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 69-89.

Kuusterä, Antti, Pankkiryhmiä kautta kansainvälisille markkinoille – *Vihreä valtakunta. Suomen metsäklusteri*. [Det gröna riket, Finlands skogscluster]. (Red.) Reunala, Arne, Ilpo Tikkanen & Esko Åsvik. [Helsinki]: Otava, 1998. S. 174-178.

Kuusterä, Antti, Banks opening the way into international markets – *The green kingdom. Finland's forest cluster*. [Transl.: Erkki Pekkinen, assisted by Malcolm Hicks and Andres Perendi]. [Helsinki]: Otava, 1999. S. 174-178.

Lamberg, Juha-Antti, Paperiteollisuus kauppapoliittisessa päätöksenteossa 1918-1939.

[Pappersindustrin i den handelspolitiska beslutsprocessen 1918-1939]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 37-48.

Lehtola, Vesa, Talouspolitiikkaa ja ulkopoliitiikkaa – paperinvienti Suomesta Iso-Britanniaan 1945-1960. [Handelspolitik och utrikespolitik – pappersexporten från Finland till Storbritanniens 1945-1960]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 271-287.

Mattsson-Turku, Gerd, Trettio år handel med Ryssland [Intervju med Svante Lindblad]. – *Skogsbruket* 73 (2003): 1, s. 28-29.

Nikula, Paula, Taistelu Amerikasta. [Striden om Amerika]. – *Kauppalehti Optio* 2000: 9, s. 44-45.

Närhinen, Salla, Metallin varjossa – sotakorvauksena Neuvostoliittoon vuosina 1944-1949 viety paperi. [I metallens skugga – papperet som exporterades till Sovjet åren 1944-1949]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 251-270.

Ristola, Kirsti, Pohjoismaisen voimapaperikartellin perustaminen ja alkuvaiheet – SCANKRAFT 1932-1939. [Grundandet av den nordiska kraftpapperskartellen och dess första år – SCANKRAFT 1932-1939]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 109-141.

Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille. [Den stora ändringen i inriktningen; den finska pappersindustrins väg från Ryssland till världsmarknaden]. Toim. red. Niklas Jensen-Eriksen, Liisa Suvikumpu, Sari Forsström. Helsinki 2009. 306 s. (Publikationer utgivna av Historiska institutionen vid Helsingfors universitet 23.)

Väisänen, Jari, Myyntikartellit – Suomen selluloosa- ja puuhioketeollisuuden vientiorganisaatiot maailmansotien välisenä aikana. [Försäljningskartellerna – Den finska celluloosa- och slipmassaindustrins exportorganisationer mellan världskrigen]. – *Suuri suunnanmuutos. Suomen paperiteollisuuden tie Venäjältä maailmanmarkkinoille*. Helsinki 2009. S. 51-68.

10. Papper och avnämarna. Allmänt

10.2 Konservering. Restaurering

Bremer-Laamanen, Majlis, Mikrofilmning – konservering – digitalisering – NPHT 2/2013, s. 31.

10.3 Papperskonst

Niinikoski, Eero, Papperskonstens blomstringsperiod 1989-2009 – NPHT 3/2009, s. 3-4.